

TEHNIKA I INFORMATIKA U OBRAZOVANJU

4. Internacionalna Konferencija, Tehnički fakultet Čačak, 1–3. jun 2012.

TECHNICS AND INFORMATICS IN EDUCATION

4th International Conference, Technical Faculty Čačak, 1–3rd June 2012.

UDK: 371.3 :3

Stručni rad

METODIČKI IZAZOVI U NASTAVI DRUŠTVENO-HUMANISTIČKIH NAUKA U SREDNJOJ ŠKOLI¹

Natalija Jovanović²

Rezime: Nastava društveno-humanističkih nauka u srednjoj školi je u mnogim svojim aspektima specifična i svojevrsni je izazov za metodiku. Nastava sociologije, psihologije, logike, filozofije, pravnih i ekonomskih nauka, je određena naučnim sadržajima koji su u velikoj meri apstraktna znanja, znanja sa kojima se učenici, adolescentnog uzrasta, prvi put susreću, sa mnogo novih pojmova i nepoznatih reči. Prilagoditi naučni sadržaj nastavnom procesu zahteva veliko metodičko umeće, pri čemu se očekuje potpuno novi pristup u nastavnom radu. Klasična nastava, u kojoj je učenik samo objekat nastave, a nastavnik jedini izvor znanja, ne daje ozbiljne šanse društveno-humanističkim naukama u konkurenciji sa nastavnim predmetima, koji nisu opšteobrazovnog karaktera i koji se ponavljaju iz razreda u razred. U kojim sve aspektima su očekivanja od metodike nastave društveno-humanističkih nauka, biće predmet analize u ovom radu.

Ključne reči: metodika, nastava, društveno-humanističke nauke.

METHODOLOGICAL CHALLENGES IN TEACHING SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES IN THE SECONDARY SCHOOL

Summary: The teaching of humanities in high school is in many respects a unique and specific challenge for methods. The teaching of sociology, psychology, logic, philosophy, law and economics, is a certain scientific contents that are largely abstract knowledge, knowledge from which students, adolescents, first time meeting with many new concepts and unfamiliar words. Adjust the scientific content of the teaching process zahtevkara great methodological skills, with the expected brand new approach to teaching. Traditional instruction, where the only object of teaching a student, a teacher is the only source of knowledge, makes the chances of serious social and humanities in competition with subjects that are of general character and which are repeated from grade to grade. In which aspects of the expectations of the teaching methodology of humanities, will be analyzed in this paper.

Key words: teaching methods, teaching, social and human sciences.

¹ Rad je u okviru projekta „Tradicija, modernizacija i nacionalni identiteti u Srbiji i na Balkanu u procesu evropskih integracija“ (179074), čiji je rukovodilac prof. dr Ljubiša Mitrović, a finansira ga Ministarstvo za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije, 2011-2015.

² Dr Natalija Jovanović, vanredni prof. Filozofski fakultet, Niš, E-mail: jnata@filfak.ni.ac.rs

1. UVOD

Metodika nastave društveno-humanističkih nauka za svoj predmet ima nastavu društveno-humanističkih nauka u srednjoj školi. Predmet njenog proučavanja jesu zakonitosti po kojima se naučni sadržaj oblikuje u nastavne predmete društveno-humanističkih nauka, kao i zakonitosti, organizacija i vrednovanje nastavnog procesa. Ova metodika je teorija o organizaciji i tehnici nastave društveno-humanističkih nauka. U njoj je objedinjen naučni i nastavni rad. Organizacija i realizacija nastave društveno-humanističkih predmeta u srednjoj školi je na metodičkoj raskrsnici, koja je između klasične nastave i znači neperspektivnost ovih predmeta, i moderne, interaktivne i multidimenzionalne, nastave, koja je dimenziona poreba nove generacije učenika. Moderna nastava, i savremena metodika pred izazovom su kvalitetno drugačijih socijalnih i psiholoških predispozicija učenika, koji odrastaju u promenjenim društvenim uslovima. Socijalno izmenjeni uslovi jesu potpuno nova informaciona, komunikaciona i tehnološka okruženja, od svakodnevnog života do uslova života na svim nivoima. Mladi koji odrastaju uz veštačku inteligenciju, kao dominantno socijalno okruženje i brzu informaciju u multimedijalnom obliku, nikako ne bi mogli biti praćeni na školskom uzrastu klasičnim, tradicionalnim didaktičkim okruženjem. Dinamika socijalnog života nameće potrebu aktivističke izmene nastavnog procesa, posebno u oblasti društveno-humanističkih nauka.

2. METODIKA NASTAVE DRUŠTVENO-HUMANISTIČKIH NAUKA I PROMENA DRUŠTVENO-HUMANISTIČKOG OKRUŽENJA

Obrazovanje, reforma obrazovanja, politika obrazovanja, planiranje obrazovanja, prioritena su pitanja nacionalnih strategija političkog, socijalnog, ekonomskog i tehnološkog napretka svih savremenih društava. Socijalno ekonomske promene nastale sa naučno-tehnološkim razvojem nameću niz novina u obrazovanju. Potpuno novi proizvodni i vanproizvodni sistemi traže sasvim nove obrazovne kompetencije. Da bi se participiralo u novim socijalnim i ekonomskim procesima modernih tehnologija očekivanja od obrazovnih ishoda su često nerealna. Promena jednog podsistema, kakav je proizvodni ne dovodi odmah i automatski do promene i drugih podsistema, obrazovanja. Neophodnost da se pod sistemi usklade se ispoljava na manifestnom i latentnom nivou društva. Kao disfunkcija javlja se raskorak između potrebnih kadrova i onoga što su ponude na tržištu rada. Potom su to i obrazovni ishodi koji su nekompetentni u novim privrednim i tehnološkim uslovima. I najzad, kao latentna manifestacija disfunkcionalnosti obrazovnog sistema, kao društvenog podsistema, postoji opšte nezadovoljstvo organizacijom, realizacijom, didaktikom i metodikom nastave.

Jasno se izdiferencirao društveni model za opstanak u uslovima tehnološkog razvoja: društvo koje uči. Učiti, znači aktivno tragati za izvorom znanja, aktivno ga usvajati i razumevati. Ostalo je nejasno, i konceptijski nedefinisano: kako da se uči, po kom metodičkom modelu. Savremena društva dovode u neposrednu međuzavisnost sopstveni opstanak i razvoj sa promenama, kako u filozofiji obrazovanja, isto tako i sa promenama unutar samog procesa obrazovanja. Obrazovanje je demokratizovano, postalo je dostupno svima, ukupnoj populaciji, bez obzira na demografske i socijalne karakteristike. U prvi plan izbija pitanje kvaliteta obrazovanja, novih kompetencija, potrebnih ishoda, stručnog usavršavanja, prekvalifikacija, dokvalifikacija, stručnog osposobljavanja, ali i pitanje kvaliteta realizacije nastavnog procesa. Modernizacija društva podrazumeva inoviranje kako opštih, tako i posebnih ciljeva obrazovanja, nastavnih planova i programa obrazovanja, i nastavne tehnologije, organizacije i realizacije nastave, posebno na nivou

srednjoškolskog sistema obrazovanja.

Oblast društveno-humanističkih nauka, nauka o društvu i čoveku, je u poslednjih nekoliko decenija pretrpela brojne i korenite promene u pristupu, novim znanjima, metodologiji i teoriji. Teorijske perspektive se kreću od krajnje optimističkih do krajnje pesimističkih tumačenja "kraja istorije". Ulrich Beck u teoriji "rizičnog društva" smatra da napredak nauke i tehnologije stvara nove rizične situacije u svim oblastima života, od porodice, odnosa među polovima, do ekologije i politike.³ Tu treba dodati i brojne rizike koje nosi obrazovanje i kao politika i kao praktična realizacija. Politika obrazovanja u sasvim novim društvenim i tehnološkim uslovima, uslovima neizvesnosti, neprekidnih inovacija, mora biti na tragu tih promena i novina. Zanemarivanje promena, sklanjanje u klasicizam i tradicionalizam, ima za posledicu marginalizaciju obrazovanja kao pokretača društvenih promena ali i marginalizaciju samog društva, osuđenog na stagnaciju i nazadovanje. Rizično društvo kao svoj glavni ulog ima obrazovanje, i to na strateškom, političkom i na nivou obrazovne tehnologije.

Moderne tehnologije su proširile mogućnosti obrazovanja. Gidins nas podseća da se već govori o "revoluciji u učionici", o dolasku "desk-top virtuelne stvarnosti" i o učionicama bez zidova.⁴ Očekivanja da će nove informaciono-komunikacione tehnologije u potpunosti izmeniti nastavni proces nisu se dogodila. Došlo je do promena na mnogim nivoima organizacije i realizacije nastavnog procesa, ali niti su ukinute učionice, niti razredno predmetni sistem nastave, niti je nastavnik zamenjen prikladnim obrazovnim softerima, a ni internet nije zamenio udžbenike.

Promene u sferi komunikacija i tehnologije nametnule su čitav niz promena u samom nastavnom procesu: u nastavnoj tehnologiji, u odnosu učenik-nastavnik, u mestu učenika u nastavnom procesu, u ulozi nastavnika u nastavnom procesu i u samoj metodici pojedinih nastavnih predmeta. Memorisanje znanja, informacija i činjenica je metodička prošlost. Stalna interakcija učenika i nastavnika, učenika i učenika u savladavanju nastavnog gradiva je nov metodički pristup. Dominantna predavačka uloga nastavnika, i uloga izvora znanja zamenjuje se ulogom kreatora, organizatora i korektora u savladavanju znanja i napredovanja u znanju. Učenik mora postati centar nastavnog rada, gde će dobijati informacije iz različitih izvora, biti usmeravan i korigovan u savladavanju i usvajanju znanja, u smislu kritičkog i aktivističkog odnosa prema nastavnom sadržaju. Interakcija u nastavnom procesu mora biti višedimenzionalna: u odnosu učenik-nastavni sadržaj, nastavnik-nastavni sadržaj, učenik-nastavnik, učenik-učenik. Tako se obezbeđuje samovrednovanje i puna angažovanost svih činilaca nastavnog procesa. Nastava u eri modernih informaciono-komunikacionih tehnologija porazumeva i promene u teoriji praksi planiranja, organizaciji, realizaciji i vrednovanju nastavnog rada, nastavnim oblicima i metodama. Nova nastavna tehnologija podrazumeva i novine u metodici nastave svih nastavnih predmeta, a posebno na nivou sistema srednjeg obrazovanja.

3. METODIČKE NOVINE U NASTAVI DRUŠTVENO-HUMANISTIČKIH PREDMETA

Moderna informaciono-komunikaciona tehnologija stvara višeslojne mogućnosti za metodičke novine u nastavi društveno-humanističkih predmeta u srednjoj školi. Te novine su istovremeno i izazovi savremene metodike. Nastava društveno-humanističkih predmeta

³ Ulrich Bech (1992): Risk Society. Cambridge: Polity.

⁴Anthony Giddens (2007), Sociologija. Zagreb: Nakladni zavod Globus, str. 506.

opterećena je brojnim specifičnostima. Specifičnosti proizilaze iz činjenice da je sadržaj nastave društveno humanističkih predmeta u velikoj meri apstraktan i nerazumljiv učenicima gimnazije i srednjih stručnih škola. Osnovni izvor sadržaja za programe nastave društveno-humanističkih predmeta jesu naučna znanja iz: sociologije, psihologije, istorije, pravnih nauka i drugo. Programi ovih predmeta koncipirani su tako da se usvajaju opšta znanja iz oblasti društveno-humanističkih nauka. Kroz programske celine i programske teme, koje su najopštije formulisane, nastavnik ovih predmeta treba da osmisli obim i sadržaj nastavnog gradiva koji učenik, određenog uzrasnog nivoa treba da usvoji i trajno zadrži. Problem nastaje kada isti nastavni program, kao što je slučaj sa nastavnim predmetom sociologija, bude predviđen za učenike svih usmerenja gimnazije, četvrtog razreda, i učenika trećeg razreda srednjih stručnih škola u četvorogodišnjem trajanju. Tu su metodički izazovi značajni, kako u prilagođavanju naučnog sadržaja nastavnom, tako i u prilagođavanju nastavnog sadržaja uzrastu, interesovanju učenika i njihovom predznanju.

Metodika nastave društveno-humanističkih nauka mora usmeravati nastavni rad uz primenu mogućnosti novih tehnologija. Primena i korišćenje informaciono-komunikacione tehnologije u nastavi društveno-humanističkih nauka može da: unapredi proces učenja, poveća efikasnost i aktuelnost nastave, poveća izvore znanja i podučavanja, aktivira sve učenike, realnim, prirodnim prikazivanjem različitih društvenih procesa, događaja, ponašanja i delovanja pojedinaca, društvenih grupa i društva u celini. Posebno u društveno-humanističkim naukama je moguće reorganizovati nastavu u skladu sa zahtevima i interesima savremenih tehnoloških izazova. Najpre je neophodno da se promene uloge nastavnika-učenika. Nastavnik društveno-humanističkih nauka i u teorijskoj nastavi i u savladavanju novog nastavnog sadržaja na nivou teorijskih predavanja, moraju u potpunosti aktivirati učenike, čak i preuzimanjem uloge ravnopravnih sagovornika u dijalogu i diskusiji. Nastavnik kreira atmosferu nastavnog procesa. Nastavnik koji ne prenosi nastavnu aktivnost na učenike, neće biti akter savremenosti u nastavnoj tehnologiji. Demokratizacija nastave kroz suštinsku i realizovanu interaktivnost manifestacija je nove obrazovne tehnologije. Interaktivnost u nastavi društveno-humanističkih nauka podrazumeva aktivnu ulogu nastavnika u usmeravanju i vođenju, kako ne bi došlo do štetnih improvizacija, dezorijentacija i konflikata. Realizacija nastave, recimo sociologije ili nekih pravnih predmeta, na kojima se obrađuju aktualne teme, o kojima može biti suprotnih mišljenja, recimo o političkim partijama ili politici, u interaktivnom nastavnom radu nije moguća bez korektivnih i usmeravajućih napora nastavnika.

Grupna interakcija se, takođe, mora ostvarivati uz izuzetne napore nastavnika, uz njegovo poznavanje mogućih nedostataka grupnog rada, kakva je zavisnost učenika slabijeg uspeha od učenika sa odličnim uspehom. Prevazilaženje negativnog efekta ove zavisnosti je moguće individualnim pristupom, i individualnim očekivanjima od svakog učenika prema njegovim sposobnostima i interesovanjima. Interakcijom i individualističkim pristupom se može umanjiti efekat zavisnosti slabijih učenika. Odmerenim ulogama mogu se bolji i motivisaniji učenici staviti u funkciju unapređenja rada slabijih učenika. Potrebno je da nastavnik zna prepoznati neželjne efekte loše organizovanog interaktivnog učenja: socijalno lenčarenje, grupno zabašavanje i slično. Grupno lenčarenje je prepoznatljivo po tome što pojedinac preuzima celokupnu aktivnost, u izdvajanju grupnih vođa, koji rade sve. Svi članovi grupe moraju biti u jednakoj šansi da budu prezenteri grupnog rada, što će aktivirati svakog ponaosob. U interaktivnom radu nastavnik mora dobro poznavati socijalni i emocionalni status pojedinaca. Socijalno neadaptivni pojedinci, introvertne osobe, kao i učenici sa nekim emocionalnim specifičnostima, poseban su izazov za nastavnika u

organizaciji interaktivne nastave.

Nova komunikaciona tehnika omogućava otvoren i brz pristup informacijama, umrežavanje u sisteme bibliotečkih fondova, uspostavljanje socijalnih linkova, kreiranje virtuelnih učionica, širok spektar izvora informacija, brzu obradu informacija. Informaciono-komunikacione tehnologije stvaraju nove obrazovne standarde koji znače: efikasnu nastavu, očiglednu nastavu, nastavu koja podiže pažnju učenika. Nastavnim procesom se lakše upravlja, kontroliše i kordinira, i moguća je brza i efikasna provera kvaliteta usvojenog gradiva. U procesu usvajanja znanja o nekim aspektima društvene stvarnosti, moguće je vizualizacijom i simulacijom savladavanje sadržaja o društvenoj strukturi, institucijama i organizacijama. Mnogo je efikasnije i trajnije ukoliko se program realizuje uz prezentaciju životnih primera, a što omogućava moderna komunikaciona tehnologija. Slično je i sa sadržajima iz psihologije, recimo procesa učenja, pamćenja ili zaboravljanja. Tu je, takođe, prezentacijom moguće simulirati različite aspekte ovih procesa. Kompjuterska multimedijalna sredstva omogućavaju elektronsko pisanje, čuvanje, umnožavanje, trenutno stvaranje, reprodukovanje različitih sadržaja.

Informaciono-komunikacione tehnologije u nastavi društveno-humanističkih nauka menjaju odnos između: nastavnika i učenika, nastavnika i nastavnog sadržaja, učenika i nastavnog sadržaja. Nova tehnologija je sinteza razvoja kompjuterske, telekomunikacione, televizijske tehnologije, razvoja veštačke inteligencije. Izvori informacija u društveno-humanističkim naukama su raznovrsni zahvaljujući Internetu i novim informatičkim sistemima. Učenici i nastavnici su u mogućnosti da koriste raznovrsni nastavni softver, elektronska izdanja knjiga i časopisa. Nastavni sadržaji se mogu prezentovati učenicima preko različitih varijanti prezentacija, uz pomoć pametnih tabli i elektronskih ilustracija. Elektronska pošta je novi vid komunikacije nastavnika i učenika. Nove softverske mogućnosti omogućavaju i dostupnost pedagoško-psihološko-metodičkih upštava nastavnicima.

Frontalni oblik rada, monometodizam, upotreba dominantno monološke metode u nastavi društveno-humanističkih nauka, ne omogućava interakciju u nastavi niti kvalitetno savladavanje nastavnih sadržaja. Formalizovana, tradicionalna nastava, verbalizovana i neočigledna nastava ne doprinosi trajnosti znanja i aktualizovanje nastavnog sadržaja sa realnim društvenim životom, promenama i problemima. Samo nastava koja je postavljena na osnovama moderne obrazovne tehnologije pruža šansu daljeg unapređenja i razvoja nastave društveno-humanističkih nauka. Multimedijalni programi, elektronski udžbenici, sa tekstom, slikama, zvučnim animacijama i filmovima, pametne table, prezentacije, ilustracije i demonstracije situacija i procesa koji se odvijaju uz punu interakciju aktera nastavnog procesa omogućavaju individualno i aktivno napredovanje svih učenika u učenju i sticanju smislenih i korisnih znanja iz oblasti društvenih i humanističkih nauka. Sadržaji iz društvenih i humanističkih nauka bi trebalo da se prenose u nastavni sadržaj po principu ne samo naučnosti, prateći najnovija dostignuća, već i po ostalim metodičkim principima, a posebno uz poštovanje principa primenjivosti i korisnosti takvog znanja. Kada je učenicima jasno zašto je važno usvajanje znanja za snalaženje u pojedinim društvenim, psihičkim i životnim situacijama, ako uče uz objašnjavanje kroz životne primere, nastavni sadržaji će biti aktualizovani i prihvatljivi za učenike. Aktivno učestvovanje učenika u nastavnom procesu društveno-humanističkih nauka u mnogome može rešiti status ovih predmeta i problem učeničke apstinencije sa ovih časova.

Obrazovna tehnologija je interdisciplinarna oblast koja objedinjava znanja kao što su: nastavni dizajn, mediji, kompjuterske i informatičke nauke, telekomunikacije, psihologije, razvojne psihologije, pedagoške psihologije, pedagogije, didaktike i drugih. Da bi se

ostvarili ciljevi i zadaci nastave društveno-humanističkih nauka u srednjim školama, savremene obrazovne tehnologije stvaraju uslove za modernizaciju didaktike i metodike. Modernizacija nastave je u povećanju efikasnosti nastave, procesa učenja i ishoda obrazovanja. Obrazovna tehnologija je način prevazilaženja klasičnih obrazaca nastavne prakse. Nastavnici su u novoj ulozi: istraživača, kreatora, planera i realizatora nastavnog rada na nov način. U složenim obrazovno tehnološkim uslovima nastavnici su prinuđeni da stalno prate naučna dostignuća kako u svojim uže stručnim oblastima, tako i u oblasti obrazovne tehnologije. Nastavnik nije samo prenosilac znanja i ocenjivač, već mora nositi i ulogu animatora i modelatora nastave u kojoj je učenik autonoman i kreativan subjekt nastave. U nastavi društveno-humanističkih nauka nastavnik bi trebalo da podstiče učenike na istraživanje, na kritičko razmišljanje, iznošenje stavova, diskutovanje i kreativan pristup nastavnom sadržaju.

Metodika društveno-humanističkih nauka u srednjoj školi se u velikoj meri oslanja na multimedije, kao vid modernizacije nastavne tehnologije. Metodika i novi medijski sistemi su u procesu međuočaja i kreiranja novog okruženja učenja. Multimedia je integrisan oblik učenja koji znači angažovanje većeg broja medija. Metodika vrednost upotrebe multimedija u nastavi očigledna je i višefunkcionalna. Usvajanje znanja iz oblasti društveno-humanističkih nauka od strane učenika srednje škole, koja je vrlo različitog usmerenja, mora biti uz neophodnu motivaciju i angažovanje i učenika i nastavnika. To je moguće postići uz pomoć modernih sredstava komunikacije, pre svega računara. Korišćenje računara i računarnih programa kao što je Microsoft PowerPoint (program za izradu multimedijalnih prezentacija) to omogućuje. To je program sa kojim generacije učenika odrastaju, kroz igrice kao deo njihove svakodnevnice. To je metodička novina, ali metodički izazov za nastavnike društveno-humanističkih nauka u srednjoj školi. Oni se za tu vrstu nastavnog rada moraju najpre obučiti, zatim pripremiti, jer ona podrazumeva timski rad. Prezenteri mogu biti i sami učenici. U takvoj nastavi sami učenici preuzimaju odgovornost za svoje učenje, kroz individualni i grupni rad, uz individualno napredovanje, iskazujući sopstveno interesovanje i razvijajući sposobnosti učenja kroz istraživanje.

4. ZAKLJUČAK

Novo, informaciono društvo dovodi u pitanje mnoge dimenzije tradicionalnog funkcionisanja sistema obrazovanja. Ono što je nesporno je uloga i značaj obrazovanja, kako za opstanak i razvoj društva, tako i pojedinaca. Moderne tehnologije su iz korena promenile fizionomiju savremenog društva, potrebe i način zadovoljavanja potreba, i standarde u svim nivoima društvenog života. Konstantna je potreba za novom politikom i strategijom obrazovanja. Nove tehnologije stvaraju novu organizaciju rada, potrebu za novim zanimanjima i obrazovnim profilima. Mnogi problemi u društvu nastaju upravo na polju obrazovanja. Problem efikasnosti obrazovanja, nejasne kompetencije koje se stiču prostom reprodukcijom postojećih obrazovnih profila, bez novih obrazovnih kompetencija za potpuno nova zanimanja, tradicionalni način obrazovanja, uz reprodukciju naučenog, bez jasne vizije o korisnosti i upotrebljivosti znanja, samo su neki od manifestnih oblika krize u odnosu društvo-obrazovanje.

Primena nove obrazovne tehnologije zahtev je nove strategije obrazovanja, od koje se očekuje povećanje efikasnosti obrazovnog procesa i procesa učenja. Društvo koje je nesporno da implementira savremena tehnološka dostignuća osuđeno je na stagnaciju, ali i na brojne konflikte i marginalizaciju. Tehnološki razvoj uslovljava ukupan ekonomski razvoj, i sam sistem obrazovanja: obrazovne sadržaje i nastavnu tehnologiju. Sa druge strane

ulaganje u obrazovanje, osavremenjivanje premisa u obrazovanju, sadržaja i obrazovne tehnologije, povratno utiče na razvoj društva. Informatičko doba menja tradicionalne pojmove o materiji, prostoru, vremenu, energiji, pa i o obrazovanju. Menja se uloga nastavnika, škole, obrazovanja, prirode učenja, i metodike nastavnog rada. Nove tehnologije su iz osnova promenile način privređivanja, zabave, ratne tehnike, i obrazovnu tehnologiju. Obrazovnu tehnologiju čine znanja i dostignuća u različitim naučnim oblastima: pedagogije, didaktike, metodike, psihologije, kibernetike, komunikologije i drugim. Metodika nastave se mora oslanjati na savremenu obrazovnu tehnologiju, na sistematski i organizovani proces primene savremene tehnike i tehnologije u poboljšanju kvaliteta nastavnog procesa u domenu efikasnosti, optimalnosti, aplikativnosti i usvajanja znanja. Poznavanje, korišćenje i primena savremenih informacionih tehnologija jeste sadržaj savremene pismenosti i kulturni obrazac. Sve to su izazovi za metodiku u nastavi društveno-humanističkih nauka.

Metodika nastave društveno-humanističkih nauka je, više nego li metodika bilo koje druge oblasti nauka, pred važnim izazovima. Sve promene u čovekovom društvu i životu, bi kroz nastavu društveno-humanističkih nauka morale biti približene, objašnjene, i protumačene na način koji neće udaljiti ove nauke od učenika srednjoškolskog uzrasta, koji neće stvarati odbojni stav, „bauk“, nerazumljivo štivo, za dosadne časove koje treba izbegavati. Upravo kroz korišćenje mogućnosti savremenih tehnologija trebalo bi osvežiti, inovirati i aktivirati nastavni rad, tako da se znanje aktualizuje i u sadržajnom i u nastavno-metodskom smislu.

5. LITERATURA

- [1] Ulrich Bech (1992): *Risk Society*. Cambridge: Polity.
- [2] Anthony Giddens (2007), *Sociologija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- [3] Zbornik "Tehnologija i informatika u obrazovanju . za društvo učenja i znanja V ", Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, Fakultet tehničkih nauka . Novi Sad, Centar za razvoj i primenu nauke, tehnologije i informatike, Novi Sad, 2009. godine
- [4] Mandić, P., Mandić, D. (1997): *Obrazovna informaciona tehnologija*, Učiteljski fakultet, Beograd.
- [5] Delor, Ž. (1996): *Obrazovanje - skrivena riznica*, UNESCO – International Commission on Education for the Twenty first century.
- [6] Fernandez, J.A. (1996): *Education and teachers in western Europe*, UNESCO, Warsaw.
- [7] Mehisto, P. (1993): *Education in a Time of Rapid Change*. A Perspectives from Eastern Europe, Education and change in central and Eastern Europe, UNICEF SADAC, Geneva.
- [8] Learning: The treasure within, (1996): Report to UNESCO of the International commission on education for the Twenty-first Century, UNESCO, Paris.
- [9] Danilović, M. (1996): *Savremena obrazovna tehnologija - Uvod u teorijske osnove*. Beograd, Institut za pedagoška istraživanja.
- [10] Danilović, M (2000): *Primena multimedijalne informatičke tehnologije u obrazovanju*. Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja, br 32, Beograd, (179-193).
- [11] Danilović, M (2003): *Tehnologija i informatika kao proizvod ljudskog uma i njegove kreativnosti, Tehnologija, Informatika, Obrazovanje 2*, Beograd: Institut za pedagoška istraživanja i Novi Sad: Centar za razvoj i primenu nauke, tehnologije i informatike.
- [12] Danilović, M (2004): *Uticaj i mogućnosti informaciono-komunikacionih medija i tehnologija u realizaciji savremenih oblika učenja*, Zbornik Učiteljski fakultet Jagodina.
- [13] Ivković, M. (2010): *Metodika nastave sociologije*. Niš: Filozofski fakultet.